

Rafał Kaczmarczyk*

NIE-WYZNANIOWE OSOBY PRAWNE JAKO NARZĘDZIE REALIZACJI PRZEZ MUŻULMANÓW KOLEKTYWNEJ WOLNOŚCI WYZNANIA

WPROWADZENIE

Tradycyjnie obecna na obszarze Polski grupa muzułmanów – sunnici – została zorganizowana w Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej, działający nieprzerwanie od okresu międzywojennego. Jest to obecnie jedyny muzułmański związek wyznaniowy funkcjonujący na podstawie ustawy partykularnej, która w prawie niezmiennionej postaci obowiązuje od 1936 roku. Natomiast po transformacji ustrojowej powstało kilka muzułmańskich związków wyznaniowych działających na podstawie wpisu do rejestru, a mianowicie Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej, Islamskie Zgromadzenie Ahl-ul-Bayt, Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya czy luźniej związane z islamem wyznania, jak Wiara Baha’i. Poza tym na początku XXI wieku utworzony został jeszcze jeden sunnicki związek wyznaniowy, a mianowicie Liga Muzułmańska w Rzeczypospolitej Polskiej¹.

W Muzułmańskim Związku Religijnym według ustawy partykularnej osobowość prawną wykazują się jeszcze jego jednostki terenowe, czyli Muzułmańskie Gminy Wyznaniowe, których związek ma kilka². Podobnie dla swoich jednostek terenowych osobowość prawną przewidziała Liga Muzułmańska, tworząc ich kilkanaście. Oprócz niej jeszcze Islamskie Zgromadzenie Ahl-ul-Bayt może mieć w swojej strukturze osoby prawne w postaci gmin wyznaniowych, szkół

* E-mail: rafal.p.kaczmarczyk@gmail.com

- 1 R. Kaczmarczyk, *Status prawny i faktyczny muzułmańskich związków wyznaniowych w Polsce*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2016, t. 19, s. 263–287.
- 2 Ponadto statut Muzułmańskiego Związku Religijnego z 2009 roku wskazuje, że związek może prowadzić działalność gospodarczą i w tym celu zakładać fundacje, spółki i stowarzyszenia. Choć w praktyce możliwości te były w minimalnym stopniu wykorzystywane, o czym będzie jeszcze mowa, to wskutek trudności wynikających z obowiązywania archaicznych unormowań w przedmiocie położenia prawnego związku, wywodzących się jeszcze z zupełnie innych stosunków prawnowyznaniowych, obowiązywanie statutu z 2009 roku budzi poważne wątpliwości. Tamże, s. 265, 268–271.

i instytucji, atoli nie korzysta ono z tej możliwości. Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej i Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya w ogóle w swojej strukturze nie przewidziały tworzenia osób prawnych³. Wszystkie współcześnie istniejące muzułmańskie związki wyznaniowe prowadzą działalność wydawniczą oraz działalność o charakterze kulturalnym, oświatowym czy naukowym. Tym bardziej dziwi, że jedynie statut Wiary Baha’i przewiduje osobowość prawną dla swojego wydawnictwa. Zresztą jest to, obok samego związku wyznaniowego, jedyna osoba prawna w związku⁴. Za to zostało ono w praktyce utworzone⁵. Stąd widać, iż muzułmańskie związki wyznaniowe tworzą głównie osoby prawne o charakterze swoich jednostek terenowych. Niektóre z nich w ogóle nie przewidują tworzenia osób prawnych innych niż związek, a te, które przewidziały w statucie taką możliwość, nie korzystają z niej z przesadnym zapałem. Stąd powstaje pytanie, czy muzułmanie nie realizują pewnych potrzeb wynikających z wolności wyznania poza związkami wyznaniowymi przy użyciu całkiem innych form organizacyjnych.

Już w okresie międzywojennym w innych warunkach społeczno-politycznych nieuznane wyznania, nawet jeśli nietolerowane na podstawie odrębnych przepisów, były tolerowane bezpośrednio na podstawie Konstytucji marcowej i mogły działać na mocy realizacji indywidualnej wolności sumienia i wyznania poszczególnych osób. Przy czym dla władz publicznych wszelkie przejawy ich aktywności były działaniem indywidualnych osób w sferze prywatnoprawnej⁶. Współcześnie, gdy instytucja uznania przeszła szczęśliwie do historii, a gwarancje wolności sumienia i wyznania uległy wzmocnieniu, swoboda organizacji grup religijnych w Kościołach i innych związkach wyznaniowych oraz poza nimi jest jeszcze szersza.

Niewątpliwie uregulowanie położenia prawnego danej grupy wyznaniowej i zorganizowanie jej w formie związku wyznaniowego wpływa na status takiej grupy wyznaniowej i poszerza jej możliwości działania na wielu polach, w tym na niwie religijnej⁷. Szereg uprawnień⁸, w tym takich o charakterze podatkowym, czy szerzej finansowym, został przewidziany dla podmiotów będących związkami wyznaniowymi⁹, które z chwilą uzyskania osobowości prawnej stają się

3 Tamże, s. 273–274, 277, 283, 285.

4 Zob. tamże, s. 281–282.

5 Wydawnictwo Baha’i, <https://sites.google.com/view/wydawnictwobah/home> [dostęp: 30.07.2024].

6 S. Grelewski, *Wyznania protestanckie i sekty religijne w Polsce*, Lublin 1937, s. 103–120.

7 K. Szymańska, *Normatywne podstawy funkcjonowania związków wyznaniowych w Polsce 30 stycznia 2024 r.* ordoiuris.pl, <https://ordoiuris.pl/wolnosci-obywatelskie/normatywne-podstawy-funkcjonowania-zwiazkow-wyznaniowych-w-polsce> [dostęp: 10.08.2024].

8 Dotyczą one zasadniczo sfery publicznoprawnej, w tym relacji z władzami publicznymi, czego egzemplifikacją może być uprawnienie do nauczania religii danego związku wyznaniowego w szkole publicznej, zob. M. Ożóg, *Rejestrowanie kościołów i innych związków wyznaniowych w trybie administracyjnym*, „Forum Prawnicze” 2015, nr 2, s. 24.

9 P. Borecki, *Zakaz dyskryminacji ze względu na wyznanie lub światopogląd w prawie polskim*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2015, t. 18, s. 167.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

pełnoprawnymi uczestnikami obrotu prawnego i gospodarczego, co tyczy się także ich wyznaniowych osób prawnych¹⁰. Niemniej członkowie danej grupy religijnej nie są zmuszeni do dążenia do uregulowania położenia prawnego swojego zrzeszenia o charakterze religijnym¹¹.

Konstytucyjnie gwarantowana każdemu wolność religii obejmuje także aspekt kolektywny poprzez poręczenie jednostkom prawa do uzewnętrzniania swoich przekonań religijnych również wraz z innymi zarówno publicznie, jak i prywatnie, a także w szczególności do wznoszenia świątyń, korzystania z pomocy religijnej w miejscu znajdowania się, nauczanie swojej religii czy wreszcie uczestnictwa w obrzędach i praktykach¹². Kolektywna wolność wyznania jest zatem przejawem indywidualnej wolności wyznania przysługującej jednostce ludzkiej, który może się realizować tylko w grupie¹³. Przy czym grupa ta nie musi mieć charakteru związku wyznaniowego.

Przemawia za tym poręczenie kolektywnych aspektów wolności religii w rozdziale Konstytucji RP poświęconym wolnościom, prawom i obowiązkom człowieka i obywatela zamiast w postanowieniach dotyczących położenia prawnego Kościołów i innych związków wyznaniowych. Dodatkowo Konstytucja RP gwarantuje każdemu – niezależnie od członkostwa w Kościele lub innym związku wyznaniowym o uregulowanej sytuacji prawnej – to, że nie może być zmuszany do nieuczestniczenia w praktykach religijnych¹⁴. Potwierdza to także brzmienie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, która tworzenie i ewentualne członkostwo w Kościołach i innych związkach wyznaniowych podaje jako jeden z przejawów realizacji wolności sumienia i wyznania¹⁵, wskazując w swoim art. 2 liczne sposoby realizacji tej wolności, w tym takie w sposób oczywisty związane z interakcjami międzyludzkimi, jak np. uczestnictwo w obrzędach czy nauczanie.

Skoro prawo do zakładania nowych grup religijnych wywodzi się od prawa człowieka do samostanowienia¹⁶, wolność wyznania w ujęciu kolektywnym

¹⁰ Z. Zarzycki, *Tryby nabywania osobowości prawnej przez kościelne osoby prawne w Polsce* [w:] *Kościół i inne związki wyznaniowe w służbie dobru wspólnemu*, red. W. Uruszczak, K. Krzysztofek, M. Mikula, Kraków 2014, s. 88. O działaniu wyznaniowych osób prawnych w roli przedsiębiorcy zob. R. Skubisz, M. Trzebiatowski, *Kościelne osoby prawne jako przedsiębiorcy rejestrowi (na przykładzie osób prawnych Kościoła Katolickiego)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 3, s. 8–21.

¹¹ A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008, s. 250.

¹² Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 78 poz. 483 ze zm. (dalej: Konstytucja RP), art. 53 ust. 1–2.

¹³ A. Mezglewski, *Utworzenie oraz rejestracja związku wyznaniowego jako przejaw wolności religijnej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2015, t. 18, s. 124–125.

¹⁴ Art. 53 ust. 6 Konstytucji RP.

¹⁵ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 265 ze zm. (dalej: u.o.g.w.s.w.), art. 2 pkt 1 i 2a.

¹⁶ A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, dz. cyt., s. 84.

powinna móc być realizowana już w najmniejszych grupach społecznych. Stąd wniosek, iż grupa religijna może tworzyć również li tylko zbiorowość o charakterze socjologicznym¹⁷.

Sama ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania wskazuje nadto, iż obywatele, korzystając z wolności sumienia i wyznania, mogą kontaktować się ze współwyznawcami, w tym brać udział w pracach organizacji religijnych o zasięgu międzynarodowym¹⁸, a przede wszystkim zrzeszać się w organizacjach świeckich w celu realizacji zadań wynikających z wyznawanej religii lub przekonań w sprawach religii¹⁹. Katalog tych zadań nie jest w żaden sposób ograniczony, w szczególności zadania takie mogą być realizowane również w drodze działalności gospodarczej prowadzonej w zgodzie z zasadami danej religii.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż realizacja zadań wynikających z religii przez grupę wyznawców może odbywać się w każdej prawnie dopuszczalnej formie. Do takich form można niewątpliwie zaliczyć m.in. fundacje, spółki prawa handlowego czy stowarzyszenia. Należy jednak pamiętać, że sytuacja prawna takich podmiotów jest kształtowana adekwatnie do ich formy prawnej²⁰, co w określonych warunkach może być względniejsze dla grupy wyznawców niż zakładanie lub uczestnictwo w związku wyznaniowym.

Niniejsze opracowanie stawia sobie za cel ustalenie tego, czy i za pomocą jakich instytucji prawnych muzułmanie w Polsce realizują swoją wolność wyznania kolektywnie również poprzez nie-wyznaniowe osoby prawne, a także ocenę efektywności, celowości i form organizacyjnych takiego zaspokajania ich potrzeb religijnych. Na drodze do osiągnięcia tych celów analizie zostaje poddana działalność możliwie szerokiego katalogu „muzułmańskich” nie-wyznaniowych osób prawnych. Przy czym w pierwszej kolejności zostaje podjęta próba zdefiniowania tego pojęcia wraz z omówieniem przydatności wybranych form organizacyjnych dla zaspokajania potrzeb grup religijnych.

Dotychczasowe badania nie zaadresowały właściwie zagadnienia zaspokajania potrzeb religijnych przez muzułmanów poprzez nie-wyznaniowe osoby prawne. W minimalnym zakresie omawiały one elementy muzułmańskiego ruchu stowarzyszeniowego. Pośród współczesnych stowarzyszeń istnieją bowiem takie, które mają charakter religijny – prowadzą działalność w sferze kultu religijnego czy też szerzej w związku z religią. Stowarzyszenia te jedynie sporadycznie i zdawkowo są wspomniane w literaturze przedmiotu²¹, natomiast – jako że

¹⁷ M. Ożóg, dz. cyt., s. 24.

¹⁸ Art. 2 pkt 6 u.o.g.w.s.w.

¹⁹ Tamże, art. 2 pkt 11.

²⁰ K. Szymańska, dz. cyt.

²¹ Najczęściej wymienia się wówczas z nazwy Stowarzyszenie Studentów Muzułmańskich. Np. zob. P. Bo-recki, *Status prawny muzułmanów we współczesnej Polsce (II)*, „Przegląd Tatarski” 2011, t. 3, nr 2, s. 26–28.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

nie są związkami wyznaniowymi ani stowarzyszeniami narodowo-etnicznymi – Główny Urząd Statystyczny w swoich badaniach w ogóle się nimi nie zajmuje²².

Wyróżniającym się na tle dotychczasowych opracowań jest artykuł Aldony Marii Piwko, w którym autorka omawia niektóre ze stowarzyszeń mogących służyć muzułmanom do zaspokajania potrzeb religijnych. Jednak ogranicza się do tych związanych z ruchem tatarskim, gdyż właśnie tatarskim związkom i stowarzyszeniom go poświęca. Dodatkowo, pomijając już fakt, iż artykuł ten w dużej mierze traktuje o zagadnieniach historycznych, abstrahuje się w nim od formy prawnej omawianych organizacji, bazując jedynie na literalno-językowym rozpoznaniu stowarzyszenia lub związku, gdy słowo takie znajduje się w nazwie danej organizacji. Wrzucono w ten sposób do jednego zbioru organizacje o różnym charakterze, a mianowicie stowarzyszenia, związki, a nawet związek wyznaniowy²³.

Najszerszy dotąd katalog muzułmańskich instytucji i organizacji społecznych wymienił w swojej monografii Marek Czachorowski, jednak z natury rzeczy koncentrował się on na ich działalności wydawniczej²⁴. Dość ewidentne luki w dotychczasowym stanie badań nad realizacją wolności wyznania przez muzułmanów w Polsce w oparciu o nie-wyznaniowe osoby prawne czynią zasadnym podjęcie tego tematu w niniejszym opracowaniu.

I. „MUZUŁMAŃSKA” NIE-WYZNANIOWA OSOBA PRAWNA

Skoro przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza działalności „muzułmańskich” nie-wyznaniowych osób prawnych, należy przede wszystkim określić, czym one są.

Pomijając Skarb Państwa, Kodeks cywilny (dalej: k.c.) nie dostarcza choćby otwartego katalogu osób prawnych, stanowiąc, iż osobami prawnymi są jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną²⁵. Stąd tylko takie podmioty będą brane pod uwagę w niniejszym opracowaniu. W ten sposób – także z uwagi na ograniczoną objętość niniejszego tekstu – dość arbitralnie, jak trzeba przyznać, wyłączone z jego zakresu zostają jednostki

²² Zob. np. *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2006–2008*, red. M. Chmielewski, Warszawa 2010; *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*, red. P. Ciecieląg, M. Haponiuk, Warszawa 2013.

²³ Zob. A.M. Piwko, *Związki i stowarzyszenia tatarskie w Polsce*, „Nurt SVD” 2017, nr 2, s. 10–25. Podobnie M. Danielewski, który łączy dwa stowarzyszenia i istniejące muzułmańskie związki wyznaniowe w swoim opracowaniu, zob. M. Danielewski, *Związki i stowarzyszenia muzułmańskie w Polsce*, radawspolna.pl, http://www.radawspolna.pl/index4fdd.html?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=15 [dostęp: 30.07.2024].

²⁴ Zob. M. Czachorowski, *Czasopiśmiennictwo tatarskie i muzułmańskie w Polsce w latach 1945–2015*, Wrocław 2015, s. 15–72.

²⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm., art. 33.

organizacyjne, o których mowa w art. 331 k.c., choć np. spółki osobowe mogą funkcjonalnie odgrywać podobną rolę jak spółki kapitałowe, o czym będzie jeszcze mowa. Pomińnięta zostanie także wszelka działalność wykonywana osobiście przez poszczególne osoby fizyczne, w tym aktywność związana z religią wykonywana w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej.

Niewątpliwie przepisy szczególne, o których mowa w k.c., zawiera ustawa o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, która przyznaje osobowość prawną nie tylko związkowi jako całości, ale także jego poszczególnym gminom wyznaniowym²⁶. Rzecz ma się tak samo w odniesieniu do muzułmańskich związków wyznaniowych działających na podstawie wpisu do rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych. Przepisy szczególne przyznają im bowiem jako całości osobowość prawną, a ich jednostkom organizacyjnym również, o ile przewidują to statuty wewnętrzne tych organizacji²⁷. Spośród związków wyznaniowych wskazanych na wstępie trzy przewidywały w swych statutach osobowość prawną dla pewnych kategorii swoich jednostek organizacyjnych²⁸.

Poza tym, jak już wskazano na wstępie, muzułmańskie związki wyznaniowe nie były zbyt aktywne na polu powoływania osób prawnych, w tym i tych przewidzianych w statutach. Jednak nie jest to przyczyną, dla której wyżej omówione kategorie osób prawnych nie będą dalej analizowane w niniejszym opracowaniu. Wynika to bowiem z faktu, iż są to właśnie wyznaniowe osoby prawne, które nie stanowią przedmiotu niniejszego opracowania.

Pojęcie wyznaniowej osoby prawnej jest ugruntowane w polskim prawie i doktrynie. Oznacza ono taką osobę prawną, której celem statutowym jest zaspokajanie potrzeb religijnych danej grupy wyznaniowej, lub taką, która jest organizacyjnie związana ze związkiem wyznaniowym lub jego osobami prawnymi²⁹. Zatem zaliczają się do nich przede wszystkim same związki

²⁶ Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 30 poz. 240, art. 35. Ustawa przewiduje też możliwość tworzenia przez związek szkół dla kształcenia duchownych, lecz milczy na temat osobowości prawnej tych jednostek organizacyjnych. Zob. art. 33 tej ustawy. Niemniej z dyspozycji powoływanego art. 35 wynika dość jednoznacznie, iż związek ten może na równi z innymi uczestnikami obrotu prawnego w nim uczestniczyć, co w szczególności w kontekście art. 18 ust. 2 i art. 28 ust. 2 u.o.g.w.s.w. oznacza, że MZR i jego gminy wyznaniowe mogą dla swoich celów wyznaniowych i dobroczynnych także tworzyć, współtworzyć i na zasadach ogólnych obracać osobami prawnymi przewidzianymi w innych powszechnie obowiązujących przepisach.

²⁷ Art. 28 ust. 2, art. 32 ust. 3 i art. 34 ust. 2 i 3 u.o.g.w.s.w. Biorąc pod uwagę, iż swoboda działalności związków wyznaniowych opiera się na powszechnie obowiązujących przepisach prawa, a w sprawach majątkowych winny one działać poprzez swoje osoby prawne, nie ma wątpliwości, iż związki te, tak jak i ich osoby prawne, mogą na zasadach ogólnych brać udział w obrocie i tworzyć oraz współtworzyć czy posiadać osoby prawne, o których mowa w innych ustawach, względnie udziały w nich. Zob. art. 27 ust. 2 i art. 28 ust. 1.

²⁸ R. Kaczmarczyk, dz. cyt., s. 277, 281–283, 285.

²⁹ Zob. M. Plisiecki, *Wyznaniowa osoba prawna w prawie polskim*, Warszawa 2013, s. 42–43.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

wyznaniowe i ich terytorialne jednostki organizacyjne czy inne jednostki organizacyjne przewidziane odpowiednio w ustawie indywidualnej lub statucie, o ile – naturalnie – mają osobowość prawną, ponieważ ich celem jest zaspokajanie potrzeb religijnych wyznawców. Do tej kategorii można, na bazie związku organizacyjnego, także zaliczyć organizacje międzykościelne czy nawet spółki, o ile znajdują się pod kontrolą związku wyznaniowego lub jego osób prawnych, nawet jeśli same nie zajmują się zaspokajaniem potrzeb religijnych, a np. dostarczaniem związkowi wyznaniowemu środków na działalność poprzez świadczenie usług, prowadzenie produkcji, handlu itp.

Naturalnie istnieje też możliwość, że pewna grupa wyznaniowa nie będzie chciała zorganizować się w związek wyznaniowy i z jakichś przyczyn będzie wolała realizować swoje potrzeby religijne za pomocą powołanej w tym celu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub innej nadającej się do tego osoby prawnej. Niemniej, pomimo swojego faktycznego celu, nie są to wyznaniowe osoby prawne, gdyż – jak już wskazywano – ich forma organizacyjna determinuje ich status. Niezależnie jednak od ewentualnych wątpliwości interpretacyjnych organizacje takie nie mogą być na potrzeby niniejszego opracowania uznane za wyznaniowe osoby prawne, gdyż zniweczyłoby to główną ideę mu przyświecającą, jaką jest zbadanie sposobów, w jaki wyznawcy islamu zaspokajają swoje potrzeby religijne, w tym związane z realizacją szczegółowych uprawnień wynikających z wolności sumienia i wyznania, poza strukturami związków wyznaniowych. Zatem wyznaniowe osoby prawne będzie rozumieć się możliwie wąsko jako te osoby prawne, których dotyczą uprawnienia określone w art. 13 i 21 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

Z pewnością poza obszarem zainteresowania niniejszego tekstu pozostaną wszystkie państwowe i samorządowe osoby prawne, o których mowa w art. 34 i 40 k.c. z samej natury rzeczy, gdyż jako władze publiczne lub emanacja władz publicznych w świetle polskiego ładu konstytucyjnego powinny zachować bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych³⁰. Podobnie opracowanie niniejsze nie zajmie się podmiotami nakierowanymi na ściśle określony nie-religijny cel, jak np. związki sportowe czy partie polityczne, skupiając się na osobach prawnych, stanowiących dogodną platformę do realizacji różnych związanych z religią celów przez wyznawców islamu w Polsce.

Spośród spółek handlowych osobowością prawną obdarzone zostały spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, prosta spółka akcyjna, spółka akcyjna³¹,

³⁰ Art. 25 ust. 2 Konstytucji RP.

³¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 18 ze zm. (dalej: k.s.h.), art. 12.

a także spółka europejska³². Każda z nich może posłużyć do pozyskiwania środków, które mogą w dalszej kolejności być wykorzystane do finansowania realizacji różnych aspektów życia religijnego lub świadczyć w ramach prowadzonej działalności usługi, lub wytwarzać i dostarczać towary charakteryzujące się zgodnością z określonymi wymogami religijnymi. Natomiast szczególnie przydatną w omawianym kontekście rolę odgrywałaby spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, która może być związana w każdym prawnie dopuszczalnym celu, o ile ustawa nie wyłącza takiej możliwości³³. Celem takim niewątpliwie może być zaspokajanie potrzeb religijnych, a w tym zapewnianie narzędzi do realizacji różnych szczegółowych uprawnień wynikających z wolności sumienia i wyznania. Istotne jest, że nie musi być to cel nastawiony na zysk, a więc poprzez taką spółkę można podejmować także np. działalność prozelityczną lub dobroczynną.

Osobowość prawną z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego zyskują również spółdzielnie³⁴. Te mogą prowadzić działalność społeczną i kulturalno-oświatową na rzecz swoich członków i ich środowiska, przy czym zasadniczy ich cel stanowi prowadzenie wspólnej działalności gospodarczej w interesie swoich członków³⁵. Działalności tej tyczą się generalnie te same uwagi, które powyżej zostały wyrażone w odniesieniu do działalności gospodarczej spółek kapitałowych. W przypadku spółdzielni można w szczególności założyć, iż rolnicze spółdzielnie produkcyjne i spółdzielnie kółek rolniczych mogłyby być przykładowo nastawione na produkcję mięsa na ubój rytualny i przetwórstwo mięsa z takiego uboju pochodzącego, a spółdzielnie nastawione na szeroko pojęte rękodzielnictwo, w tym spółdzielnie pracy osób niewidzących i z niepełnosprawnościami oraz spółdzielnie rzemiosła ludowego lub artystycznego, mogłyby być nastawione na wytwarzanie i obrót przedmiotami kultowymi i dewocjonaliami.

Natomiast w zakresie działalności społecznej i kulturalno-oświatowej możliwości spółdzielni są co najmniej równie szerokie. Niewątpliwie spółdzielnia może dostarczyć infrastrukturę oraz zaplecze organizacyjne na potrzeby organizacji imprez o zabarwieniu religijnym, w tym związanych z obchodzeniem świąt religijnych³⁶, a w miarę potrzeby ze strony członków zapewne i na potrzeby nauczania religii.

32 Rozporządzenie Rady (WE) Nr 2157/2001 z dnia 8 października 2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE), Dz. Urz. WE L. 294/2001, art. 1 ust. 3.

33 Art. 151 § 1 k.s.h.

34 Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 593 ze zm., art. 11 § 1.

35 Tamże, art. 1 § 1 i 2.

36 Przemawia za tym relatywnie powszechna praktyka udostępniania spółdzielczych domów kultury na potrzeby organizacji wydarzeń społecznych o charakterze religijnym innych religii, w szczególności chrześcijańskich, takich jak opłatki świąteczne, wspólne koledowanie czy jasełka. Zob. np. parafia pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Mielcu, mbnp.mielec.pl, <https://mbnp.mielec.pl/multimedia-archive/niedziela-chrztu-panskiego-7-01-2024/> [dostęp: 30.06.2024]. AG, *Jasełka i koledowanie w spółdzielczym domu kultury w Nowym Targu*, nowytarg24.tv, 16 stycznia 2024, <https://nowytarg24.tv/jasełka-i-koledowanie-w-spoldzielczym-domu-kultury-w-nowym-targu/> [dostęp: 30.06.2024].

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

Kolejnym z potencjalnie istotnych w omawianej materii podmiotów wyposażonych w osobowość prawną z chwilą wpisu do KRS jest fundacja³⁷. Fundacje mogą być tworzone w celach społecznie lub gospodarczo użytecznych zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej. Egzemplifikację takich celów wskazaną w ustawie stanowią: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska i opieka nad zabytkami³⁸. Już same te przykładowe cele dają możliwość realizacji pewnych szczegółowych uprawnień wynikających z wolności wyznania czy wspierania niektórych aspektów organizacji życia religijnego. Jednak należy pamiętać, że katalog ten ma charakter otwarty i nic nie stoi na przeszkodzie temu, by wśród celów fundacji znalazło się zaspokajanie potrzeb religijnych co do swojej istoty. Co więcej, o ile statut fundacji to przewiduje, może ona w rozmiarze służącym realizacji jej celów prowadzić działalność gospodarczą³⁹. Wszystko to czyni tę formę organizacji szczególnie atrakcyjną dla potrzeb działalności religijnej prowadzonej poza związkami wyznaniowymi.

Następnym i ostatnim uwzględnionym w niniejszym opracowaniu rodzajem osoby prawnej jest stowarzyszenie⁴⁰, będące dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych⁴¹. Niemniej stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, przy czym przychody z niej muszą być przeznaczane na realizację celów statutowych stowarzyszenia⁴². Te mogą być przez nie zarówno określone samodzielnie, jak i jego programy działania, struktury organizacyjne i akty wewnętrzne⁴³. Co ważne, w zakresie swoich celów statutowych stowarzyszenie może reprezentować interesy zbiorowe swoich członków wobec władz publicznych, a także zabierać głos w sprawach publicznych⁴⁴. Stowarzyszenia co do zasady zrzeszają osoby fizyczne – osoby prawne mogą być co najwyżej członkami wspierającymi⁴⁵. Przy czym same

Spółdzielczy Dom Kultury, *Trwa spotkanie noworoczno-opłatkowe w naszym domu kultury*, facebook.com, <https://www.facebook.com/SpoldzielczyDomKultury/posts/trwa-spotkanie-noworoczno-op%C5%82atkowe-w-naszym-domu-kultury-gospodarze-i-organizat/1152388678226697/> [dostęp: 30.06.2024].

³⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 166 ze zm., art. 7 ust. 2.

³⁸ Tamże, art. 1.

³⁹ Tamże, art. 5 ust. 1 i 5.

⁴⁰ Zob. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 2261 ze zm., art. 17 ust. 1. Zaznaczyć przy tym należy, iż stowarzyszenia zwykle nie będą wzięte pod uwagę w niniejszym opracowaniu z uwagi na brak osobowości prawnej, zob. art. 40 ust. 1. Natomiast co do stowarzyszeń, o ile przewiduje to ich statut, ich terenowe jednostki organizacyjne mogą zyskać osobowość prawną, zob. art. 10a.

⁴¹ Tamże, art. 2 ust. 1.

⁴² Tamże, art. 34.

⁴³ Tamże, art. 2 ust. 2.

⁴⁴ Tamże, art. 1 ust. 2–3.

⁴⁵ Tamże, art. 1 ust. 1, art. 3–4 i 10 ust. 3.

stowarzyszenia mogą tworzyć związki, do których mogą wchodzić również osoby prawne, z zastrzeżeniem, iż te prowadzące działalność gospodarczą mogą być tylko członkiem wspierającym związku⁴⁶. Stowarzyszenia mogą też wchodzić w skład organizacji o zasięgu międzynarodowym⁴⁷.

Wszystko to sprawia, iż stowarzyszenia są – jak się wydaje – najlepszym ekwiwalentem dla związków wyznaniowych, do których są funkcjonalnie i organizacyjnie zbliżone. Jakkolwiek stowarzyszenie nie korzysta z uprawnień przynależnych związkowi wyznaniowemu, jednak w określonych warunkach przyjęcie takiej formy organizacyjnej może być względniejsze dla wiernych. Już sama zmiana organu rejestrowego z organu administracji na sąd powszechny może mieć niebagatelne znaczenie. Dodatkowo cudzoziemcy mający miejsce zamieszkania na terenie Polski są w zakresie prawa zrzeszania się w stowarzyszeniach zrównani ustawowo z obywatelami polskimi, a mogą być z nimi na mocy statutu stowarzyszenia także zrównani cudzoziemcy takiego miejsca zamieszkania nieposiadający⁴⁸. Może to się okazać nader zachęcające w sytuacji, gdyby odpowiedni związek wyznaniowy ograniczał prawo do członkostwa tylko do obywateli i osób np. posiadających prawo stałego pobytu, a nawet zastrzegł bierne prawo wyborcze w związku dla obywateli polskich. Nadto dużym ułatwieniem w porównaniu ze związkami wyznaniowymi w organizacji życia religijnego jest fakt, iż dla założenia stowarzyszenia wystarczy załedwie siedem osób⁴⁹, podczas gdy po niekorzystnych zmianach z lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku do utworzenia związku wyznaniowego w trybie rejestrowym wymagany jest wniosek podpisany aż przez stu obywateli polskich⁵⁰.

W III RP odrodził się narodowo-etniczny, w tym także nieformalnie funkcjonujący w PRL tatarski ruch zrzeszeniowy. W 1992 roku został utworzony Związek Tatarów Polskich z siedzibą w Bohonikach, który swoimi tradycjami odwołuje się do Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów w Rzeczypospolitej Polskiej. W 2004 roku nastąpiła zmiana nazwy organizacji i obecnie nosi ona nazwę Związek Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej⁵¹. W 2011 roku Związek miał trzy oddziały w Białymstoku, Bohonikach i Gdańsku. Liczył wówczas 137 członków⁵². W swojej działalności stowarzyszenie to m.in. organizuje zjazdy

⁴⁶ Tamże, art. 22.

⁴⁷ Tamże, art. 5 ust. 2.

⁴⁸ Tamże, art. 4.

⁴⁹ Tamże, art. 9.

⁵⁰ Zob. art. 31 ust. 1 u.o.g.w.s.w.

⁵¹ S. Chazbijewicz, *Tatarzy w Gdańsku i na Pomorzu Gdańskim po roku 1945*, „Przegląd Tatarski” 2009, t. 1, nr 1, s. 6. Zob. *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*, red. P. Ciecieląg, M. Haponiuk, dz. cyt., s. 368–369.

⁵² *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*, red. P. Ciecieląg, M. Haponiuk, dz. cyt., s. 368–369.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

integracyjne, współpracuje z Tatarami z Litwy, Białorusi, Krymu i innych stron świata oraz z gdańską muzułmańską gminą wyznaniową Muzułmańskiego Związku Religijnego oraz z nim samym. Przykładowo stowarzyszenie wzięło udział w Dniach Etnicznych w 2004 i 2005 roku, które były organizowane pod patronatem marszałka Województwa Pomorskiego⁵³. Dzięki aktywności tatarskiej społeczności Pomorza powstało w Gdańsku Narodowe Centrum Kultury Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej. W Gdańsku od niecałej dekady działa także Związek Szlachty Tatarskiej b. Wielkiego Księstwa Litewskiego, będący częścią Światowego Związku Szlachty Tatarskiej – Medżlisu Murzów Tatarskich. Zajmuje się on m.in. kwestią potwierdzania szlachectwa Tatarów⁵⁴.

Także inne nacje, potencjalnie związane z islamem, powołały swoje stowarzyszenia po transformacji. W roku 2011 działały jeszcze takie cztery. Dwa z nich założyli w latach dziewięćdziesiątych Syryjczycy. Stowarzyszenie Emigrantów Syryjskich w Polsce zarejestrowano w 1993 roku, a Stowarzyszenie Syryjskie w Polsce, liczące w chwili założenia 20 członków, w 1995 roku. Obydwa istnieją prawdopodobnie czysto formalnie, bo brak o nich danych późniejszych niż z 1995 r. z brakiem danych o siedzibie łącznie⁵⁵. Ponadto funkcjonuje Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Jemeńczyków w Polsce z siedzibą w Warszawie, zarejestrowane w 2006 roku. Zaczynając od 40 członków w 2007 roku, w 2008 liczyło ono już 120 osób, by poprzez szczyt na poziomie 200 osób w 2010 osiągnąć 140 członków w 2011 roku. Stowarzyszenie przedsięwzięło działania o charakterze integrującym diasporę jemeńską w Polsce⁵⁶. Także w Warszawie działa Stowarzyszenie Somalijskie w RP, zarejestrowane w 2007 roku. Jego liczebność utrzymuje się na stałym poziomie 15 członków⁵⁷.

Chociaż stowarzyszenia tego typu mogą organizować wydarzenia o charakterze religijnym, np. w celu integracji diaspory, są to jednak stowarzyszenia narodowe i etniczne, a zatem nie wyznaniowe. Koniecznym podkreślenia jest fakt, że przynależność narodowo-etniczna nie oznacza automatycznej przynależności religijnej, która może różnić się z wielu względów zarówno społecznych, jak i subiektywnych. W związku z tym stowarzyszenia takie nie będą analizowane w niniejszym opracowaniu, z wyjątkiem tych, co do których w sposób oczywisty stwierdzono działalność o charakterze religijnym. Natomiast badane są organizacje, których związek z islamem lub muzułmanami nie budzi wątpliwości.

⁵³ S. Chazbijewicz, dz. cyt., s. 6; *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*, red. P. Ciecieląg, M. Haponiuk, dz. cyt., s. 368–369.

⁵⁴ D. Murman-Smajkiewicz, *Reaktywacja szlacheckich certyfikatów*, „Przegląd Tatarski” 2013, t. 5, nr 3, s. 1.

⁵⁵ *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*, red. P. Ciecieląg, M. Haponiuk, dz. cyt., s. 390–391.

⁵⁶ Tamże, s. 377–378.

⁵⁷ Jedyne odchylenie punktowe w 2008 roku – 25 członków, tamże, s. 379.

W związku z powyżej powołanymi okolicznościami badanie skupiło się na ustaleniu istniejących fundacji, spółdzielni, spółek kapitałowych oraz stowarzyszeń o charakterze muzułmańskim i wstępnej analizie ich działalności. Uwarunkowało to przyjętą metodologię badań, która obok dostępnej literatury za punkt wyjścia przyjęła kwerendę wpisów KRS poprzez wyszukanie fraz „halal”, „islam”, „muzułmański”, „sufi”, „waqf” czy „zakat” wraz z ich odmianą gramatyczną, po czym nastąpiła analiza danych o działalności zidentyfikowanych podmiotów wraz z zapytaniem do muzułmańskich związków wyznaniowych, czy współpracują z pewnymi z zebranej listy podmiotów nie-wyznaniowych lub identyfikują pewne z nich jako założone przez swoich członków lub wiernych⁵⁸.

Tu zaznaczyć należy, iż ograniczenia tego typu założeń metodologicznych występują, przez co opracowanie niniejsze nie stawia sobie za cel omówienia wszystkich istniejących w Polsce nie-wyznaniowych osób prawnych o charakterze muzułmańskim. Na wstępie można też odnotować, iż nie stwierdzono istnienia spółdzielni założonych dla realizacji potrzeb religijnych muzułmanów.

II. FUNDACJE I STOWARZYSZENIA

Najstarszym stowarzyszeniem muzułmańskim jest Stowarzyszenie Studentów Muzułmańskich z siedzibą w Białymstoku (założone na zjeździe w Gdańsku w 1989 roku i zarejestrowane w 1991 roku przez grupę arabskich studentów, głównie z Białegostoku i Gdańska). Do jego celów należy dbanie o przestrzeganie zasad islamu przez studentów, pomoc w umożliwieniu im ich przestrzegania, pogłębianie wiedzy studentów o islamie oraz samopomoc materialna⁵⁹. To samo grono osób założyło w 1996 roku Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształtowania Kulturalnego z siedzibą w Lublinie. Do celów stowarzyszenia należą stwarzanie możliwości pogłębiania wiedzy członków o sztuce, kulturze i cywilizacji islamu i popularyzacja tej wiedzy, reprezentowanie członków wobec władz państwowych, samorządowych i organizacji pozarządowych, samopomoc materialna, współpraca z instytucjami publicznymi i organizacjami dla realizacji tych celów i pogłębianie wzajemnej tolerancji i współpracy międzywyznaniowej. Jest ono też wpisane do rejestru przedsiębiorców. Jako przedmiot działalności wskazano tam działalność wydawniczą, gastronomiczną, obrót nieruchomościami i wynajem

⁵⁸ Do chwili złożenia tekstu do redakcji odpowiedź na zapytanie nadeszła jedynie od Muzułmańskiego Związku Religijnego oraz Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej.

⁵⁹ Rejestr stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (dalej: Rejestr stowarzyszeń), nr KRS 0000031668; P. Bo-recki, *Status...*, dz. cyt., s. 26–28.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

oraz prowadzenie przedszkoli i szkół językowych⁶⁰. Obydwa stowarzyszenia mają charakter sunnicki i chociaż są niezależnymi organizacjami, to ściśle współpracują z Ligą Muzułmańską w RP⁶¹.

Drugą grupę fundacji i stowarzyszeń stanowią te w pewien sposób związane z drugim sunnickim związkiem wyznaniowym, czyli Muzułmańskim Związkiem Religijnym w Rzeczypospolitej Polskiej. Choć warto zaznaczyć, że nie jest to na ogół powiązanie organizacyjne, a personalne. Organizacje te są lub były tworzone przez osoby, które przynajmniej przez jakiś czas były członkami tego związku. Dobrym przykładem takiego stowarzyszenia jest działające od 1991 roku w Gdańsku Towarzystwo Kultury Muzułmańskiej (później także Towarzystwo Kultury Muzułmańskiej Tatarów Polskich i Towarzystwo Kultury Muzułmańskiej w Rzeczypospolitej Polskiej). Z powodu konfliktów w środowisku przechodziło ono pewne perturbacje i zostało zarejestrowane jako stowarzyszenie ponownie w 2004 roku. Do jego celów należało reprezentowanie szeroko pojętej kultury islamu, dialog z innymi religiami monoteistycznymi, a także przeciwdziałanie dyskryminacji. Jakkolwiek Aldona Maria Piwko podaje, że w 2017 roku stowarzyszenie prężnie działa, faktem jest, iż zostało ono wykreślone z rejestru w roku 2007⁶².

Narodowe Centrum Kultury Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Gdańsku działa od 2007 roku. Jest to stowarzyszenie, od 2016 roku wpisane także do rejestru przedsiębiorców i mające status organizacji pożytku publicznego⁶³. Dla niniejszego opracowania jest ono istotne jedynie o tyle, że od 2011 roku prowadzi w Gdańsku szkołę koraniczną⁶⁴.

Natomiast Fundacja Muzułmańskie Centrum Kulturalno-Oświatowe im. „Alrashad Way” z siedzibą w Warszawie działało przy ulicy Wiertniczej 103 w latach 2009–2016. Do jej celów należało pogłębianie wiedzy o muzułmańskiej religii, nauce, kulturze i sztuce, promowanie działalności informacyjnej i wspieranie edukacji w tym zakresie we wszystkich grupach wiekowych, wspieranie zainteresowanych w ich rozwoju i samodoskonaleniu poprzez krzewienie wartości islamu, wspieranie dialogu międzykulturowego na podstawie symboli i wartości wspólnego dziedzictwa kulturowego, działalność charytatywna i pomoc potrzebującym w Polsce i na świecie oraz promowanie idei pokoju na świecie⁶⁵.

Kolejnym podmiotem działającym pod tym adresem była Fundacja Centrum Kultury Islamu z siedzibą w Warszawie. Działała ona od 2003 roku.

⁶⁰ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000035672.

⁶¹ M. Danielewski, dz. cyt.

⁶² Zob. A.M. Piwko, dz. cyt., s. 22–23; Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 192711.

⁶³ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000291230.

⁶⁴ A.M. Piwko, dz. cyt., s. 22.

⁶⁵ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000369881. Warto zaznaczyć, że wskazany adres jest adresem siedziby Muzułmańskiej Gminy Wyznaniowej w Warszawie.

Prezesem zarządu fundacji był mufti MZR w RP Tomasz Miśkiewicz, który później został również jej likwidatorem. Celami działania fundacji były propagowanie religii i kultury islamu, popieranie i inicjowanie działalności służącej upowszechnianiu twórczości naukowej i kulturalnej islamu, upowszechnianie wiedzy o miejscu i roli islamu w społeczeństwie obywatelskim, upowszechnianie twórczości naukowej i kulturalno-duchowej w dziedzinie islamskiego monoteizmu i promowanie twórczości w dziedzinie kultury islamu. Fundacja była też wpisana do rejestru przedsiębiorców. Do jej przedmiotu działalności należały, generalizując, produkcja żywności i napojów, produkcja odzieży, produkcja przedmiotów z drewna, korka i materiałów do wyplatania, produkcja materiałów piśmienniczych, działalność wydawnicza i poligraficzna, reprodukcja i wytwarzanie nagrań dźwiękowych i nośników komputerowych, produkcja szkła płaskiego, produkcja monet i medali oraz zabawek, a także sprzedaż detaliczna tych wszystkich rzeczy oraz obuwia i wyrobów skórzanych oraz artykułów używanych oraz catering, reklama, działalność dochodzeniowo-detektywistyczna i ochroniarska, organizowanie targów, szpitalnictwo i działalność paramedyczna, działalność pielęgnarska, pozostała działalność opiekuńczo-medyczna z zakwaterowaniem, opieka wychowawczo-społeczna bez zakwaterowania, produkcja i rozpowszechnianie filmów i nagrań wideo oraz pozostała działalność rozrywkowa. Po przeprowadzeniu likwidacji do 2020 roku została ona wykreślona z KRS 16 lutego 2021 roku⁶⁶. Jest to jedyna z omawianych tu fundacji, do której założenia przyznaje się MZR w RP⁶⁷.

Kolejną fundacją w pewnym okresie zarejestrowaną pod adresem przy ulicy Wiertniczej 103 w Warszawie jest istniejąca od czerwca 2021 roku Muzułmańska Fundacja na Rzecz Edukacji i Integracji. Fundacja została także wpisana do rejestru przedsiębiorców. Do celów jej działalności należą działania na rzecz utworzenia i funkcjonowania centrum integracji – przedszkole i szkoła, wspieranie dzieci i młodzieży w procesie integracji i nauki na etapie przedszkola i szkoły, pomoc stypendialna dla szczególnie uzdolnionej młodzieży oraz wymiana międzynarodowa młodzieży, uczniów i studentów, działalność w zakresie wspierania nauki i recytacji Koranu oraz języka arabskiego, inicjowanie i prowadzenie różnych form działalności kulturalnej, edukacyjnej, społecznej i religijnej we współpracy z organizacjami administracji rządowej i samorządowej na szczeblu krajowym i międzynarodowym, promocja wolontariatu i innych form zaangażowania społecznego, wspieranie integracji społecznej, w tym wspieranie adaptacji i integracji muzułmanów, którzy wybrali Polskę na miejsce stałego lub

⁶⁶ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000173206.

⁶⁷ Odpowiedź z dnia 13 sierpnia 2024 r. na prośbę autora o udzielenie informacji, udzielona przez Ewelinę Doroszkiewicz z Kancelarii Muftiego Rzeczypospolitej Polskiej Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

czasowego miejsca pobytu, promocja i wspieranie dialogu międzykulturowego, międzyreligijnego i przeciwdziałanie dyskryminacji, działalność charytatywna na rzecz osób potrzebujących i w trudnej sytuacji życiowej⁶⁸. Generalnym celem fundacji jest utworzenie muzułmańskiego przedszkola, szkoły i centrum kultury. Niemniej prowadzi ona także Polskie Centrum Certyfikacji Halal, która zajmuje się certyfikacją szerokiej gamy produktów⁶⁹. W związku z tym wydaje się, że nie jest organizacją zależną od MZR w RP.

Kolejną fundacją jest, działająca w Białymstoku od 2003 roku, Fundacja im. Światowego Zgromadzenia Młodzieży Muzułmańskiej w Rzeczypospolitej Polskiej. Prezesem jej zarządu był od jej powstania do 2020 roku mufti MZR w RP Tomasz Miśkiewicz. Co ciekawe, wówczas wykreślono z rejestru dane o członkach zarządu i wydaje się, iż władze fundacji pozostają obecnie nieobsadzone. Jej cele są analogiczne z celami wyżej omówionej Fundacji Centrum Kultury Islamu, a wśród nich dodatkowo znajduje się organizowanie seminariów, konferencji itp. oraz działalność wydawnicza promująca rolę islamu na świecie, fundowanie stypendiów twórcom to czyniącym oraz utalentowanym dzieciom i młodzieży oraz dofinansowanie potrzeb życiowych osób tego potrzebujących. Fundacja prowadzi także działalność gospodarczą w zakresie produkcji odzieży, produkcji spożywczej, rolnej i ogrodniczej, działalności turystycznej, poligraficznej i reprodukcji nośników informacji, reklamy, budownictwa, produkcji drewna i wyrobów z drewna, usług transportowych, informatyki, fotografii, leasingu, organizacji wystaw, giełd, przetargów i aukcji, produkcji filmowej, audycji radiowo-telewizyjnych i przedstawień, marketingu, badania rynku, konsultingu i doradztwa oraz handlu hurtowego i detalicznego⁷⁰.

Ostatnim z tej grupy podmiotów jest założone w kwietniu 2022 roku Stowarzyszenie Gdańskie Centrum Kultury Muzułmańskiej z siedzibą w Gdańsku. Prezesem jego zarządu jest jeden z dawnych imamów Muzułmańskiej Gminy Wyznaniowej w Gdańsku Hani Hraish. Celem działania organizacji jest działalność kulturalno-edukacyjna w zakresie wiedzy o islamie, islamu w Polsce, kultury i sztuki muzułmańskiej, arabskiej oraz tatarskiej, reprezentowanie członków społeczności muzułmańskiej wobec władz państwowych i samorządowych oraz organizacji pozarządowych, reprezentowanie polskich muzułmanów wobec muzułmańskich ośrodków zagranicznych, działalność religijna związana z obrzędami religijnymi, nauczanie religii oraz języka arabskiego, a także definiowanie i adresowanie pomocy humanitarnej dla wszystkich osób bez względu na

⁶⁸ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000905391.

⁶⁹ Muzułmańska Fundacja na Rzecz Edukacji i Integracji, mfei.org.pl, <https://mfei.org.pl/halal/> [dostęp: 15.08.2024].

⁷⁰ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000177178.

wyznanie, narodowość i obywatelstwo, w szczególności poszukujących schronienia przed konfliktami zbrojnymi, prześladowaniami oraz klęskami żywiołowymi⁷¹.

Niemniej istnieją jeszcze liczne muzułmańskie fundacje i stowarzyszenia, które nie są tak ściśle powiązane ze środowiskami teraz lub niegdyś skupionymi w związkach wyznaniowych.

Od 1999 roku w podwarszawskich Ząbkach istnieje Stowarzyszenie Związek Muzułmanów Polskich, którego celem jest popieranie i upowszechnianie działalności naukowej i kulturalno-duchowej w dziedzinie tauhid⁷² (islamskiego monoteizmu) i dyscyplinach pokrewnych, popieranie upowszechnianie praw człowieka na obszarze kultury islamu, wspieranie działań w zakresie ochrony środowiska, świadczenie pomocy bezdomnym i bezrobotnym, świadczenie pomocy dzieciom uzdolnionym⁷³.

Także w Ząbkach istnieje, powstała w 2004 roku, Fundacja „Islamskie Centrum Przyjaźni”. Fundacja działa na rzecz integracji osób wyznania muzułmańskiego w kraju pobytu, propagowania nauczania języków obcych, prowadzi działalność charytatywną na rzecz osób potrzebujących, biednych i bezdomnych. Do celów fundacji należy też niesienie pomocy prawnej muzułmanom w Polsce oraz kultywowanie tradycji muzułmańskich na jej terytorium⁷⁴.

Z kolei Instytut Kultury Świata Muzułmańskiego jest fundacją, która działa od 2008 roku w Krakowie. Fundacja prowadzi działalność oświatową, wystawienniczą w duchu pokoju i tolerancji, a także działa na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji, upowszechniania i ochrony wolności, praw człowieka i praw obywatelskich oraz wspierania demokracji⁷⁵.

Natomiast we Wrocławiu działa Stowarzyszenie Instytut Studiów nad Islamem. Organizacja powstała w 2009 roku, a celem jej działalności jest prowadzenie badań, upowszechnianie wiedzy o islamie, świecie islamu i o stosunkach Polski ze światem islamu, dialog z chrześcijaństwem i innymi religiami (szczególnie tymi monoteistycznymi), nauczanie języka arabskiego i promowanie wiedzy o tym języku, budowanie pomostu zrozumienia pomiędzy przedstawicielami różnych tradycji i światopoglądów, koordynowanie przedsięwzięć służących poznaniu społeczeństwa polskiego i żyjących w nim muzułmanów, a także nawiązywanie kontaktów naukowych i inspirowanie międzynarodowej współpracy uniwersyteckiej. Stowarzyszenie prowadzi także działalność gospodarczą w zakresie badań naukowych i rozwojowych, tłumaczeń, nauki języków obcych, organizacji wystaw i targów.

⁷¹ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000977589.

⁷² Polska pisownia uproszczona, użyta w tekście wpisu do KRS.

⁷³ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000124554.

⁷⁴ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000210635.

⁷⁵ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000297337.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

Ponadto podmiot prowadzi także działalność edukacyjną, wydawniczą i sprzedaż detaliczną książek, czasopism, gazet i artykułów piśmienniczych⁷⁶.

Od 2012 roku działa zarejestrowana w 2014 roku Muzułmańska Fundacja Pomocy z siedzibą w Katowicach. Do przedmiotu działalności tej organizacji należy popularyzowanie postaw społecznych i tolerancji w stosunku do mniejszości wyznaniowych, narodowych, obcokrajowców, a także ich rodzin oraz pomoc w krzewieniu, kultywowaniu i wzmacnianiu ich wartości duchowych i kulturowych w Polsce i za granicą, adaptacja i integracja obywateli zagranicznych, którzy wybrali Polskę na miejsce zamieszkania lub pobytu, którzy pochodzą z odrębnej kultury, religii lub tradycji, pomoc charytatywna dla osób w trudnej sytuacji życiowej, dzieci i młodzieży z rodzin patologicznych⁷⁷.

W innym mieście wojewódzkim – Poznaniu – w 2010 roku powstała fundacja Polski Instytut Halal. Fundacji obok takich haseł, jak działanie na rzecz dobra i lepszego życia społeczności świata, światowa działalność charytatywna czy prace na rzecz światowego pokoju, szerzenie postaw tolerancji, autentycznego zrozumienia i dialogu dla ogólnego dobra ludzkości, przyświecają cele związane z rynkiem halal. Mianowicie są to monitorowanie produktów i rynku halal, wspomaganie i rozwój polskiego rynku halal, stwarzanie możliwości i rozwoju krajowego i międzynarodowego rynku halal, w tym organizowanie i prowadzenie rozmaitych działań na rzecz przedsiębiorstw i poszerzania rynku halal, pomoc w umiędzynarodowieniu systemu halal, wsparcie międzynarodowego i światowego rynku halal, udzielanie pomocy i wsparcia producentom, w tym halal, pomoc w dotarciu polskim producentom halal do odbiorców i nowych rynków halal, badań naukowych w dziedzinie halal, podnoszenie świadomości publicznej o systemach jakości i rzetelności producentów, w szczególności halal, pomoc we wdrożeniu i monitorowanie systemu halal, systemy jakości i certyfikowanie produktów halal, wspomaganie organizacji z tego pola, budowanie świadomości konsumenckiej w dziedzinie halal, szkolenie pracowników halal. Polski Instytut Halal prowadzi też działalność gospodarczą w zakresie pozostałej działalności: usługowej, edukacji pozaszkolnej, doradztwa w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania, profesjonalnej, naukowej i technicznej działalności usługowej w zakresie informacji i organizacji członkowskich⁷⁸.

Warto zaznaczyć, że w Polsce działają również stowarzyszenia szyickie i reprezentujące inne nurty wypływające z islamu.

Przede wszystkim w Warszawie od 2014 roku działa Stowarzyszenie Dialogu Islamskiego (do maja 2021 roku funkcjonujące pod nazwą Stowarzyszenie Islamskie Polski). Celem działania stowarzyszenia jest promocja solidarności

⁷⁶ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000336045.

⁷⁷ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000421045.

⁷⁸ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000368309.

między ludźmi różnych religii i kultur, podejmowanie działań na rzecz aktywizacji i rozwoju lokalnej społeczności islamskiej, wspieranie aktywności społecznej i kulturowej młodzieży, w szczególności islamskiej, wspieranie współpracy oraz integracji w dziedzinach życia religijnego i społecznego, upowszechnianie i promocja zachowań etycznych, podejmowanie działań na rzecz rozwoju religijnego i kulturowego, w szczególności młodego pokolenia oraz działalność edukacyjna, naukowa, oświatowa skierowana do wszystkich grup wiekowych, mająca na celu pogłębienie wiedzy o różnych kulturach, w tym islamu, a także pogłębianie świadomości religijnej społeczeństwa. Stowarzyszenie prowadzi także działalność gospodarczą w zakresie pozostałej działalności usługowej oraz wynajmu i dzierżawy innych maszyn, urządzeń i dóbr.

Wyróżniające na tle pozostałych fundacji i stowarzyszeń jest to, że Stowarzyszenie Dialogu Islamskiego od maja 2021 roku ma status organizacji pożytku publicznego, co m.in. umożliwia przekazywanie mu 1,5% podatku w ramach rozliczenia rocznego podatku dochodowego od osób fizycznych. Organizacje pożytku publicznego wykonują swoją działalność statutową odpłatnie lub nieodpłatnie. Stowarzyszenie Dialogu Islamskiego odpłatnie udziela wsparcia prawnego i pomocy merytorycznej dla napływającej ludności islamskiej, a także prowadzi działalność związaną z wystawianiem przedstawień artystycznych, pozostałą działalnością rozrywkową i rekreacyjną oraz wydawaniem czasopism i periodyków. Natomiast nieodpłatnie stowarzyszenie organizuje konferencje, wykłady, szkolenia i spotkania promujące solidarność między ludźmi o różnej religii i kulturze oraz pokój na świecie, organizuje konferencje, wykłady, szkolenia i spotkania pozwalające poznać islamskiej społeczności zwyczaje panujące w Europie oraz integrujące z obywatelami polskimi, organizuje imprezy o charakterze religijnym, kursy językowe dla uchodźców, udziela pomocy finansowej dla najbardziej potrzebujących rodzin islamskich w Polsce i za granicą, a także organizuje posiłki dla najbardziej potrzebujących⁷⁹.

Zatem stowarzyszenie nie tylko prowadzi działalność dobroczynną, co jest istotne z perspektywy religijnej jako jałmużna, ale bezpośrednio zaspokaja potrzeby religijne warszawskich szyitów. Jest to bowiem organizacja skupiająca szyitów z odłamu uznającego dwunastu Imamów (jak większość organizacji szyickich w Polsce). Organizuje ono regularne spotkania o charakterze religijnym, głównie w dni urodzin i śmierci proroka Muhammada oraz dwunastu Imamów⁸⁰.

⁷⁹ Rejestr przedsiębiorców i Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000554511.

⁸⁰ Według deklaracji Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej stowarzyszenie to „udziela wsparcia poprzez udostępnianie wsparcia organizacyjnego lub mediów społecznościowych w celach promocyjnych, a jego członkowie przez aktywny udział w spotkaniach, Stowarzyszeniu Dialogu Islamskiego. Niemniej to ostatnie stanowi samodzielną organizację, a jego członkowie nie są członkami Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej”; odpowiedź z dnia 15 sierpnia 2024 r. na prośbę autora o udzielenie informacji, udzielona przez Arka Miernika ze Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej, pkt 1.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

Biorąc pod uwagę osobę patrona, następne dwa stowarzyszenia również skupiają wyznawców szyizmu uznających dwunastu Imamów. Mogą one być w pewnym stopniu związane z Islamskim Zgromadzeniem Ahl-ul-Bayt lub być w pełni niezależnymi organizacjami wiernych. Pierwszym z nich jest „Nemezis” Stowarzyszenie im. Ajatollaha Chomeiniego – Integracji Młodzieży Muzułmańskiej – w Organizacji Wyżywienia, Nauki i Sportu z siedzibą w Opolu. Zostało ono założone w 2000 roku, a celami jego działalności są zapewnienie głodującym dzieciom i młodzieży krajów muzułmańskich żywności, leków, dostępu do nauki i sportu, a w związku z tym ingerencja w zachodzące zdarzenia, organizowanie bezpieczeństwa środków transportu i pracowników dowożących żywność, czynne włączanie się w działania na rzecz zachowania pokoju i ochrony środowiska naturalnego, zapewnienie udziału w nauce wysoko wykwalifikowanych naukowców, organizacja imprez sportowych, zwłaszcza walk sportów walki dalekiego wschodu, udzielanie muzułmańskim studentom pomocy w studiowaniu w Polsce, popularyzacja kultury i nauki islamu⁸¹.

Także w Opolu działa od 2007 roku stowarzyszenie pod nazwą „Berenika” Konstelacja Symbiozy Młodzieży Polskiej, Izraelskiej, Muzułmańskiej, Unii Europejskiej w Rozwoju Kształcenia, Kultury, Przyjaźni, Pokoju i Sztucznej Inteligencji, założone przez tę samą grupę ludzi. Celami stowarzyszenia są propagowanie wiedzy o możliwościach i prawach młodzieży, dopominanie się o prawa polityczne młodzieży, badania nad innymi formami inteligencji, w tym sztuczną inteligencją oraz rozwój prac nad nowymi źródłami energii, a także ekonomiczne umożliwianie nauki młodzieży, zapewnianie jej godnego życia i wszelka legalna pomoc dla tej grupy społecznej⁸².

W Warszawie działa nadto, założone także w 2000 roku, Muzułmańskie Towarzystwo Ahmadiyya Rozwoju Islamu – Polska. Towarzystwo powstało w celu prezentacji reformatorskiego kierunku islamu – ahmadiyya Lahore, a także w celu zbierania publikacji książkowych i broszur na temat islamu i jego kierunków rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem publikacji na temat historii islamu w Polsce⁸³. Jest to grupa wyznaniowo różna od tej skupionej w związku wyznaniowym Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya. Odlączyło się odeń w 1914 roku. Choć istnieją pewne różnice natury teologicznej, istotne jest też to, że wyznawcy ci – w odróżnieniu od reprezentowanych przez Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya – nie uznają zwierzchnictwa kalifa, mającego siedzibę w Pakistanie⁸⁴. Wydaje się, że prowadzenie działalności tej grupy religijnej w formie stowarzyszenia jest szczególnie uzasadnione choćby z uwagi na jego

⁸¹ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000038950.

⁸² Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000292222.

⁸³ Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000056029.

⁸⁴ S.R. Valentine, *Islam and the Ahmadiyya Jamaat. History, belief, practice*, London 2008, s. 56–57.

liczebność. Wyznawcy tego odłamu ruchu ahmadiya stanowią bowiem jedynie 0,2% wszystkich wyznawców ahmadiyyi na świecie⁸⁵.

Na koniec wypada wspomnieć organizacje o charakterze ekumenicznym – Radę Wspólną Katolików i Muzułmanów, w której z ramienia islamu udział biorą przedstawiciele Ligi Muzułmańskiej, Muzułmańskiego Związku Religijnego i Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej. Jednym z ekumenicznych przejawów aktywności tego tworu są, organizowane w Kościele katolickim, coroczne dni islamu⁸⁶. Z formalnego punktu widzenia Rada jest stowarzyszeniem założonym przez osoby fizyczne (nie poszczególne Kościoły i inne związki wyznaniowe) i zarejestrowanym w 1997 roku. Jej siedzibę stanowi Warszawa, a jej celem jest dążenie do wzajemnego i stałego poznania religii, historii, kultury i tradycji katolicyzmu i islamu, dążenie do przewyciężenia uprzedzeń wynikających z wzajemnej nieznajomości, a także stworzenie atmosfery sprzyjającej swobodzie praktyk religijnych obu religii z poszanowaniem wzajemnej odrębności i inności. Działa głównie w zakresie doradztwa⁸⁷.

III. SPÓŁKI KAPITAŁOWE

Spółki kapitałowe mogą być wykorzystywane do zbierania środków na działalność religijną, ale przede wszystkim służą do prowadzenia działalności gospodarczej, w tym wypadku działalności zgodnej z islamem. Tę zgodność z kolei potwierdzają odpowiednie certyfikaty, które również mogą być wydawane w ramach działalności spółek kapitałowych.

Od maja 2022 roku istnieje Halal Correct Poland sp. z o.o. z siedzibą pierwotnie w Łodzi, a obecnie w Warszawie. Przedmiot działalności tej spółki stanowi pozostała działalność usługowa⁸⁸. Jest nią właśnie kontrola i certyfikacja produktów halal, co ciekawe, prowadzona według danych ze strony internetowej spółki od 2017 roku pod tą samą firmą⁸⁹. W lutym 2024 roku powstała jednoosobowa Cirta Halal sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie. Działa ona w obszarze działalności pozostałych organizacji członkowskich gdzie indziej niesklasyfikowanej,

⁸⁵ Tamże, s. 60.

⁸⁶ Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów, [radawspolna.pl](https://www.radawspolna.pl/), <https://www.radawspolna.pl/> [dostęp: 10.05.2016 oraz 15.08.2024]; odpowiedź z dnia 13 sierpnia 2024 r. na prośbę autora o udzielenie informacji, udzielona przez Ewelinę Doroszkiewicz z Kancelarii Muftiego Rzeczypospolitej Polskiej Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz odpowiedź z dnia 15 sierpnia 2024 r. na prośbę autora o udzielenie informacji, udzielona przez Arka Miernika ze Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej, pkt 2.

⁸⁷ Co ciekawe, stronę katolicką szeroko reprezentują przedstawiciele polskiej orientalistyki; Rejestr stowarzyszeń, nr KRS 0000321914.

⁸⁸ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000971752.

⁸⁹ Halal Correct Poland, halalcorrect.pl, <https://halalcorrect.pl/> [dostęp: 15.08.2024].

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

a także pozostałej działalności w zakresie informacji, pozostałego doradztwa w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania, pozostałej działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej oraz pozostałej działalności usługowej⁹⁰. Obszar działania i osoba wspólnika łączą ją z inną jednoosobową spółką, a mianowicie z istniejącą od października 2021 roku Halal Quality Control Poland z siedzibą w Warszawie⁹¹. Spółka przyznaje certyfikaty HQC, które są najstarszymi tego typu certyfikatami w Europie, uznawanymi w aż 53 państwach⁹². Globar Halal Systems (również jednoosobowa) sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie działa od października 2023 roku na tych samych polach. Osoba wspólnika łączy ją ze spółką Halal Correct Poland⁹³. Kolejną spółką certyfikującą produkty halal jest zawiązana w styczniu 2019 roku, a zarejestrowana we wrześniu tego roku, Halal Quality Assurance sp. z o.o. z siedzibą w Kaliszu. Według danych rejestrowych zajmuje się ona badaniami i analizami związanymi z jakością żywności, pozostałą działalnością organizacji członkowskich oraz restauracjami i punktami gastronomicznymi⁹⁴.

Obok certyfikacji produktów halal najwięcej spółek jest przeznaczonych do prowadzenia zgodnej z islamem działalności, głównie produkcji żywności halal, w tym przede wszystkim mięsa i wyrobów z mięsa. Od maja 2022 roku istnieje HFC Halal Ford Company spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Poznaniu. Spółka zajmuje się produkcją wyrobów z mięsa, włączając wyroby z mięsa drobiowego, a także przetwarzaniem i konserwacją mięsa z wyłączeniem drobiu, sprzedają hurtową żywych zwierząt, sprzedają hurtową owoców i warzyw, sprzedają hurtową mięsa i wyrobów z mięsa, sprzedają detaliczną mięsa i wyrobów z mięsa prowadzoną w wyspecjalizowanych sklepach, a nawet transportem drogowym towarów, działalnością wspomagającą transport lądowy, wyszukiwaniem miejsc pracy i pozyskiwaniem pracowników oraz działalnością agencji pracy tymczasowej⁹⁵.

Przetwarzaniem i konserwacją oraz produkcją wyrobów z mięsa, a także sprzedażą hurtową mięsa i wyrobów z niego zajmują się także takie podmioty, jak istniejąca od lutego 2022 roku World Halal Meat jednoosobowa sp. z o.o. z siedzibą pierwotnie w Bojanowie, a obecnie w Lesznie⁹⁶; istniejąca od czerwca

⁹⁰ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0001087361.

⁹¹ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000928784.

⁹² Halal Quality Control, hqc.eu, <https://hqc.eu/en> [dostęp: 15.08.2024]. Spółka jednak nie jest kapitałowo związana z podmiotami zagranicznymi. Co ciekawe, wspólnik ów wydaje także certyfikaty halal w ramach swojej jednoosobowej działalności gospodarczej, którą prowadzi w Gliwicach w zakresie organizacji i kontroli uboju halal; zob. *Cirta Halal* [hasło w:] Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej, cedig.gov.pl, [dostęp: 15.08.2024].

⁹³ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0001064539.

⁹⁴ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000797178.

⁹⁵ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000973679.

⁹⁶ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000952480.

2021 roku Halal Al-Anwar Service sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach⁹⁷; istniejąca od maja 2021 roku Sindbad Halal sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie⁹⁸; istniejąca od stycznia 2021 roku Halal Expo Service sp. z o.o. z siedzibą w Bogucinie w gminie Fabianki w powiecie włocławskim⁹⁹; istniejąca od czerwca 2019 roku EU Halal Poultry sp. z o.o. z siedzibą w Szczynnikach w powiecie kaliskim¹⁰⁰; istniejąca od stycznia 2019 roku International Halal Group sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach¹⁰¹; istniejąca od sierpnia 2017 roku Halal Ford Poland sp. z o.o. z siedzibą w miejscowości Mokrsko w powiecie wieluńskim, która jest multidyscyplinarnym producentem produktów premium żywności halal¹⁰²; istniejąca w okresie od maja 2017 roku do stycznia 2024 roku Al Halal sp. z o.o. z siedzibą w Olszanie w gminie Podegrodzie w powiecie nowosądeckim, która uległa likwidacji¹⁰³; istniejąca od marca 2017 roku Halal Euro Meat sp. z o.o. z siedzibą w Golubiu-Dobrzyniu¹⁰⁴; istniejąca w latach 2012–2017 jednoosobowa Poland Halal Ford sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie¹⁰⁵ czy istniejąca w latach 2012–2019 jednoosobowa Halal Global sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie¹⁰⁶.

Do tego dochodzi cała gama pośredników i hurtowników produktów halal. Od stycznia 2019 roku istnieje H.S. Halal Drop sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, której głównym przedmiotem działalności jest działalność agentów zajmujących się sprzedażą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, a także m.in. przetwarzanie i konserwacja mięsa drobiowego czy działalność związana z pakowaniem

- 97 Zajmuje się ona dodatkowo analizami i badaniami związanymi z jakością żywności, hodowlą i chowem zwierząt, transportem lądowym, organizacją targów i działalnością związaną z tłumaczeniami, zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000905819.
- 98 Działalność dotyczy mięsa drobiowego, przy czym obok wspomnianego spółka działa w przygotowaniu posiłków, cateringu, transporcie, produkcji soków, działalności restauracji i transportu. Jest to zatem zapewne firma cateringowa. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000900027.
- 99 Dodatkowo spółka zajmuje się hurtem warzyw i owoców, jaj, mleczarstwem i sprzedażą w sklepach z przewagą żywności oraz wyspecjalizowanych w sprzedaży owoców, warzyw i mięsa. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000877425.
- 100 Nastawiona na mięso drobiowe zajmuje się także sprzedażą pojazdów, transportem lądowym itd. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000783115.
- 101 Zajmuje się ona także robotami budowlanymi, sprzedażą hurtową i detaliczną oraz naprawą pojazdów samochodowych oraz fryzjerstwem i działalnością zakładów kosmetycznych. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000766826.
- 102 Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000692815; Halal Ford Poland, halalfoodpoland.com, <http://halalfoodpoland.com/> [dostęp: 15.08.2024].
- 103 Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000679140.
- 104 Przedsiębiorstwo zajmuje się wyłącznie produkcją wyrobów z mięsa. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000666271.
- 105 Wskazany zakres przedmiotu działalności może sugerować, iż przedsiębiorstwo również certyfikowało produkty halal. Mogło też ono świadczyć usługi z zakresu finansów muzułmańskich, jako że w zakres przedmiotu jej działalności wchodziły także leasing finansowy oraz udzielanie pozostałych form kredytu. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000438268.
- 106 Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000422679.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

oraz sprzedaż hurtowa i detaliczna¹⁰⁷. Z kolei istniejąca od listopada 2020 roku European Agent of Halal sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie zajmuje się hurtową sprzedażą szerokiej gamy produktów spożywczych¹⁰⁸. Hurtem mięsa zajmuje się również istniejąca od sierpnia 2019 roku Halal Interplus (dawniej Interplus Trans) sp. z o.o. z siedzibą w Nysie¹⁰⁹. Natomiast hurtem mięsa i żywych zwierząt zajmuje się od listopada 2017 roku World of Halal Blef sp. z o.o. z siedzibą we Wrocławiu¹¹⁰.

Ponadto pod firmą Halal działa także jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Warszawie zajmująca się wielobranżowym hurtem rozmaitych towarów, zapewne tylko tych zgodnych z islamem – sprzedażą hurtową, w przeważającym zakresie pojazdów samochodowych, choć według danych rejestrowych prowadzi także m.in. hurtową sprzedaż roślin i żywych zwierząt¹¹¹.

Również lokale gastronomiczne o charakterze halal i sklepy mięsne halal mogą być prowadzone w formie spółek kapitałowych lub przez takie spółki jako część ich działalności. Przykładem takiego przedsięwzięcia jest istniejący od lipca 2022 roku Halal Wielkopolski sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu, zajmująca się sprzedażą detaliczną mięsa i wyrobów z mięsa w wyspecjalizowanych sklepach¹¹². Z kolei od lutego 2019 roku istnieje Halal sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku, która zajmuje się sprzedażą detaliczną pozostałych towarów w wyspecjalizowanych sklepach, sprzedażą detaliczną mięsa i wyrobów z mięsa, pieczywa, wyrobów cukierniczych i ciastek prowadzoną w wyspecjalizowanych sklepach, działalnością restauracji i punktów gastronomicznych, cateringiem, przygotowaniem i podawaniem napojów, a także działalnością rachunkowo-księgową i doradztwem podatkowym oraz pozostałym doradztwem w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania. Co ciekawe, jednym ze współników oraz członków zarządu spółki jest były przewodniczący Muzułmańskiej Gminy Wyznaniowej w Gdańsku Olgierd Chazbijewicz¹¹³.

W latach 2017–2022 istniała natomiast Roaster Halal sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, jako przeważający przedmiot działalności wskazała restauracje i punkty gastronomiczne¹¹⁴. Mięsny sklep halal może też prowadzić istniejąca

¹⁰⁷ Do tego dochodzi jeszcze działalność związana z przetwarzaniem danych, hosting i działalność portali internetowych, działalność związana z transportem i magazynowaniem towarów itd. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000767480.

¹⁰⁸ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000871089.

¹⁰⁹ Wydaje się, że jest to działalność uboczna tej spółki, zajmującej się głównie transportem, różną działalnością związaną z odpadami, transportem, edukacją pozaszkolną itd. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000801124.

¹¹⁰ Oprócz tego spółka zajmuje się szeroką gamą działalności o charakterze budowlanym. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000703868.

¹¹¹ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000385086.

¹¹² Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000984009.

¹¹³ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000770261.

¹¹⁴ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000666011.

od listopada 2016 roku Halal Ahmad sp. z o.o. z siedzibą w Białymstoku¹¹⁵. Restauracje i inne placówki gastronomiczne stanowiły przedmiot przeważającej działalności istniejącej w latach 2016–2019 Shayan Halal Shami sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie¹¹⁶.

Istnieją też przedsiębiorstwa stricte przetwórcze, jak działająca od września 2015 roku Halal Brothers sp. z o.o. z siedzibą w Pleszewie¹¹⁷.

Zgodność z islamem to jednak nie tylko żywność. Znaczącą gałąź tego obszaru rynku stanowią usługi finansów muzułmańskich. Również w Polsce można znaleźć przykład związanego z tym podmiotu. Islamic Dinar sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie istnieje od lutego 2024 roku. Przeważającą aktywność tej spółki stanowi doradztwo w zakresie działalności gospodarczej i zarządzania oraz pozostałe pośrednictwo pieniężne, a poza tym spółka działa w zakresie działalności usługowej w zakresie informacji, pozostałego doradztwa w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania, reklamy, badania rynku i opinii publicznej działalności związanej z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki, najmu i dzierżawy, działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości, pozostałej działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej oraz sprzedaży hurtowej i detalicznej z wyłączeniem sprzedaży pojazdów samochodowych¹¹⁸. Większościowym udziałowcem spółki jest Ashafaq Ahmed – fundator i CEO całego przedsięwzięcia pod firmą Islamic Dinar. Stąd wniosek, iż spółka ta jest częścią (jako przyszły oddział krajowy lub podwykonawca pewnych aspektów przedsięwzięcia) projektu pierwszej muzułmańskiej, zgodnej z zasadami prawa muzułmańskiego kryptowaluty w technologii blockchain, umożliwiającej m.in. transakcje znane w bankowości muzułmańskiej i odprowadzanie zakatu¹¹⁹.

Ponadto słowa o muzułmańskiej konotacji w nazwie mają spółki, co do których trudno orzec, czy realizują jakieś funkcje religijne bez pogłębionej analizy ich faktycznych działań. Na przykład od lutego 2024 roku istnieje Sufi sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie. Przedmiot jej działalności stanowi pozostałe doradztwo związane z działalnością gospodarczą i zarządzaniem, a także działalność wspomagająca:

¹¹⁵ W zakres jej działalności wchodzi sprzedaż detaliczna mięsa w wyspecjalizowanych sklepach oraz przetwarzanie i konserwacja mięsa oraz produkcja wyrobów z mięsa. Podobnie zresztą jak wytwarzanie tłuszczów i olejów, działalność budowlana i transport towarów. Jednak przeważającą działalność spółki stanowi hurt owoców i warzyw. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000644845.

¹¹⁶ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000631143.

¹¹⁷ W tym wypadku to przetwarzanie i konserwowanie mięsa z drobiu. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000576754.

¹¹⁸ Została ona zawiązana poprzedniego dnia przez pośrednika pod firmą Lumirovatus. Następnie odsprzedano udziały obecnym udziałowcom i zmieniono nazwę spółki. Zob. Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0001090682.

¹¹⁹ Islamic Dinar, *Pioneering Shariah-compliant Cryptoasset*, islamicdinar.org, <https://www.islamicdinar.org/> [dostęp: 15.08.24].

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

- edukację,
- działalność maklerską związaną z rynkiem papierów wartościowych i towarów giełdowych,
- działalność firm centralnych i holdingów z wyłączeniem holdingów finansowych,
- działalność agentów zajmujących się sprzedażą różnych towarów,
- wynajem i zarządzanie nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi,
- działalność rachunkowo-księgową i doradztwo podatkowe,
- działalność związaną z organizacją targów, wystaw i kongresów,
- pozostałą działalność wspierającą prowadzenie działalności gospodarczej,
- działalność organizatorów turystyki¹²⁰.

Z jednej strony można się w tym katalogu doszukiwać wspomaganie dla nauczania religii czy organizacji pielgrzymek, ale z drugiej strony powyższy katalog obszarów działalności stanowi spójną całość i dla w pełni świeckiego biznesu, np. centrum szkoleniowo-konferencyjnego.

W dalszej kolejności można stwierdzić słowa o konotacji religijnej w firmach spółek, których aktywność trudno by podciągnąć pod działalność o charakterze religijnym. Oczywiście mogą one obsługiwać – np. w sferze transportu – inne przedsięwzięcia o takim charakterze. Użycie religijnych terminów w ich firmach może być jednak jedynie chwytem marketingowym, mającym zachęcić potencjalnych klientów lub pracowników do nawiązania relacji. Przykładem może być istniejąca od 2021 roku Muslim sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, która zajmuje się pozostałym transportem lądowym pasażerskim gdzie indziej niesklasyfikowanym¹²¹. Z kolei w Brodnicy od maja 2023 roku działa AR Halal sp. z o.o. Przedmiot jej aktywności stanowi działalność usługowa wspierająca transport lądowy¹²².

Na koniec wskazać należy, iż istnieją również podmioty, co do których można ze znaczną dozą pewności przypuszczać, że słowo o konotacjach religijnych zostało użyte w ich nazwie niefrasobliwie lub przypadkowo. Do podmiotów takich można zaliczyć np. Sufi Nieruchomości sp. z o.o. z siedzibą we Wrocławiu, zajmującą się pośrednictwem w obrocie nieruchomościami¹²³, czy Sufi Kebab sp. z o.o. z siedzibą w Wierchlasie w województwie łódzkim, prowadzącą działalność gastronomiczną, a według danych rejestrowych także szeroką aktywność w zakresie sprzedaży detalicznej¹²⁴.

Podsumowując, wskazać należy, iż wszystkie spółki kapitałowe, co do których udało się ustalić związek z działalnością o charakterze religijnym, czyli

¹²⁰ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0001088871.

¹²¹ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000918804.

¹²² Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0001036360.

¹²³ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0000997601.

¹²⁴ Rejestr przedsiębiorców, nr KRS 0001116551.

wszystkie wyżej wymienione, to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Ponadto wszystkie miały pośród swoich udziałowców jedynie osoby fizyczne, a zatem stanowią narzędzie nie tylko świadczenia usług m.in. dla muzułmanów czy zgodnych z islamem, ale przede wszystkim świadczenia usług czy handlu prowadzonych przez samych muzułmanów.

ZAKOŃCZENIE

Muzułmańskie stowarzyszenia i fundacje są bardzo ważnym elementem ruchu zrzeszeniowego oraz aktywności społecznej i religijnej muzułmanów we współczesnej Polsce. Ci bowiem dobrze posługują się ogólnodostępnymi instrumentami prawnymi dla zaspokajania swych potrzeb religijnych, tworząc liczne podmioty tego typu. Według ustaleń autora w III RP do roku 2024 powstało co najmniej 10 stowarzyszeń muzułmańskich, w tym jedno już zlikwidowane, jedno posiadające status organizacji pożytku publicznego i cztery prowadzące działalność gospodarczą, oraz osiem fundacji, w tym cztery prowadzące działalność gospodarczą i dwie już zlikwidowane. W pewnym wymiarze potrzeby religijne zaspokajają też niektóre stowarzyszenia o charakterze etnicznym.

W ten sposób muzułmanie realizują swoją wolność wyznania co do jej istoty, gdyż w ramach stowarzyszeń i fundacji korzystają z posług religijnych, uczestniczą w obrzędach i innych imprezach o charakterze religijnym. Opierając się na tych instytucjach, mogą też realizować różne uprawnienia szczegółowe wynikające z wolności wyznania, jak prawo do działalności prozelitycznej, nauczania swojej religii, zaopatrzenie się w mięso, produkty mięsne oraz inne produkty i usługi halal, a także poświadczać taką zgodność z islamem poprzez wydawanie certyfikatów halal. Organizują, animują i integrują też w ten sposób poszczególne społeczności muzułmańskie, a także popularyzują wiedzę o islamie i dialog międzykulturowy i ekumeniczny. Co ważne z religijnej perspektywy, poprzez te organizacje muzułmanie prowadzą szeroko zakrojoną działalność dobroczynną, zarówno dla członków swoich społeczności, jak i wszystkich potrzebujących.

Kilka przyczyn, poza samą przydatnością dla tych celów fundacji i stowarzyszeń, przemawia za podjęciem działalności religijnej poza związkami wyznaniowymi. Po pierwsze, niektóre grupy wyznaniowe są za mało liczne, by sprostać wymogom, jakie w tym względzie stawia u.o.g.w.s.w. Muszą one działać zatem w formie stowarzyszenia, ewentualnie fundacji. Poza tym być może za mało liczne, aby założyć własny związek wyznaniowy, są grupy, które z pewnych przyczyn nie chcą przyłączać się do istniejących związków wyznaniowych, znajdując wystarczającymi podstawy działalności religijnej, jakie dają fundacje i stowarzyszenia.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

Zresztą np. fundacje wydają się wręcz stworzone do realizacji przez nie pewnych wyłączonych z ogółu życia religijnego przedsięwzięć, niezależnie od tego, czy zakładają je przedstawiciele związku wyznaniowego czy grupa wiernych. Celami takimi może być np. prowadzenie szkoły czy działalność charytatywna. Władze lub członkowie związków wyznaniowych mogą nawet dążyć do wyprowadzenia pewnych sfer aktywności religijnej poza związek wyznaniowy do niezależnego odcień podmiotu, kierując się przy tym zwiększeniem swobody działania, możliwymi korzyściami czy kwestiami quasi-marketingowymi. Ostatnią z przyczyn zakładania fundacji i stowarzyszeń dla celów religijnych są konflikty w związkach wyznaniowych, prowadzące do secesji lub wypchnięcia z nich grupy członków, którzy zakładają fundację lub stowarzyszenie w celu substytucji związku wyznaniowego, w którym nie mogą już działać.

Jeszcze liczniejsze są muzułmańskie spółki kapitałowe. Są to w zasadzie wyłącznie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w liczbie kilkudziesięciu, w których udziałowcami są wyłącznie osoby fizyczne. Zasadniczo to podmioty, w których muzułmanie prowadzą produkcję lub świadczą usługi dla muzułmanów lub w zgodzie z zasadami islamu. Przeważnie w tej formie prowadzona jest zarówno certyfikacja produktów halal oraz przetwórstwo mięsne i produkcja wyrobów z mięsa pochodzącego z uboju rytualnego, sprzedaż, także hurt takimi towarami, jak i w ogóle sprzedaż hurtowa i detaliczna produktów certyfikowanych jako halal, a także świadczenie usług wyposażonych w taki certyfikat.

W formie spółek kapitałowych mogą być prowadzone m.in. restauracje, firmy cateringowe, zakłady fryzjerskie i kosmetyczne czy pojedyncze sklepy. Odnotowano też podmioty zajmujące się finansami muzułmańskimi. Prowadzenie takiej działalności i korzystanie z jej efektów przez konsumentów, w szczególności zaopatrzenie się mięso i produkty mięsne pochodzące z uboju rytualnego czy szerzej artykuły i usługi halal, stanowi przejaw wolności religijnej.

Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wydają się dobrym narzędziem do tego typu działalności. Liczba ich będzie zapewne się zwiększać w obliczu rosnącego rynku produktów i usług halal.

W Polsce współczesnej muzułmanie dobrze odnajdują się w sferze prywatnoprawnej w ramach stowarzyszeń i fundacji oraz spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. W ramach zróżnicowanych struktur zaspokajają swoje potrzeby religijne poprzez nie-wyznaniowe osoby prawne, realizując w ten sposób swoją wolność wyznania zarówno co do jej istoty, jak i rozmaitych wynikających zeń uprawnień szczegółowych. Niewątpliwie zagadnienie to wymaga jeszcze dalszych badań, w szczególności na pogłębioną analizę swojej działalności zasługują wskazane w niniejszym opracowaniu podmioty.

BIBLIOGRAFIA

- AG, *Jaselka i koledowanie w spółdzielczym domu kultury w Nowym Targu*, nowy-targ24.tv, 16 stycznia 2024, <https://nowy-targ24.tv/jaselka-i-koledowanie-w-spoldzielczym-domu-kultury-w-nowym-targu/> [dostęp: 30.06.2024].
- Borecki P., *Status prawny muzułmanów we współczesnej Polsce (II)*, „Przegląd Tatarski” 2011, t. 3, nr 2, s. 26–28.
- Borecki P., *Zakaz dyskryminacji ze względu na wyznanie lub światopogląd w prawie polskim*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2015, t. 18, s. 135–200.
- Chazbijewicz S., *Tatarzy w Gdańsku i na Pomorzu Gdańskim po roku 1945*, „Przegląd Tatarski” 2009, t. 1, nr 1, s. 4–6.
- Cirta Halal, [cirtahalal.com](http://www.cirtahalal.com/), <http://www.cirtahalal.com/> [dostęp: 15.08.2024].
- Czachorowski M., *Czasopiśmiennictwo tatarskie i muzułmańskie w Polsce w latach 1945–2015*, Wrocław 2015.
- Danielewski M., *Związki i stowarzyszenia muzułmańskie w Polsce*, [radawspolna.pl](http://www.radawspolna.pl), http://www.radawspolna.pl/index4fdd.html?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=15 [dostęp: 30.07.2024].
- Grelewski S., *Wyznania protestanckie i sekty religijne w Polsce*, Lublin 1937.
- Halal Correct Poland, halalcorrect.pl, <https://halalcorrect.pl/> [dostęp: 15.08.2024].
- Halal Ford Poland, halalfoodpoland.com, <http://halalfoodpoland.com/> [dostęp: 15.08.2024].
- Halal Quality Control, hqc.eu, <https://hqc.eu/en> [dostęp: 15.08.2024].
- Islamic Dinar, *Pioneering Shariah-compliant Cryptoasset*, islamicdinar.org, <https://www.islamicdinar.org/> [dostęp: 15.08.24].
- Kaczmarczyk R., *Status prawny i faktyczny muzułmańskich związków wyznaniowych w Polsce*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2016, t. 19, s. 263–287.
- Mezglewski A., *Utworzenie oraz rejestracja związku wyznaniowego jako przejaw wolności religijnej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2015, t. 18, s. 123–134.
- Mezglewski A., Misztal H., Stanisław P., *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008.
- Murman-Smajkiewicz D., *Reaktywacja szlacheckich certyfikatów*, „Przegląd Tatarski” 2013, t. 5, nr 3, s. 1–2.
- Muzułmańska Fundacja na Rzecz Edukacji i Integracji, mfei.org.pl, <https://mfei.org.pl/halal/> [dostęp: 15.08.2024].
- Ożóg M., *Rejestrowanie kościołów i innych związków wyznaniowych w trybie administracyjnym*, „Forum Prawnicze” 2015, nr 2, s. 23–40.
- Parafia pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Mielcu, mbnp.mielec.pl, <https://mbnp.mielec.pl/multimedia-archive/niedziela-chrztu-panskiego-7-01-2024/> [dostęp: 30.06.2024].
- Piwko A.M., *Związki i stowarzyszenia tatarskie w Polsce*, „Nurt SVD” 2017, nr 2, s. 10–25.
- Plisiecki M., *Wyznaniowa osoba prawna w prawie polskim*, Warszawa 2013.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

- Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów, radawspolna.pl, <https://www.rada-wspolna.pl/> [dostęp: 10.05.2016 oraz 15.08.2024].
- Skubisz R., Trzebiatowski M., *Kościelne osoby prawne jako przedsiębiorcy rejestrowi (na przykładzie osób prawnych Kościoła Katolickiego)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 3, s. 8–21.
- Spółdzielczy Dom Kultury, *Trwa spotkanie noworoczno-opłatkowe w naszym domu kultury*, facebook.com, <https://www.facebook.com/SpoldzielczyDomKultury/posts/trwa-spotkanie-noworoczno-op%C5%82atkowe-w-naszym-domu-kultury-gospodarze-i-organizat/1152388678226697/> [dostęp: 30.06.2024].
- Szymańska K., *Normatywne podstawy funkcjonowania związków wyznaniowych w Polsce 30 stycznia 2024 r.*, ordoiuris.pl, <https://ordoiuris.pl/wolnosci-obywatelskie/normatywne-podstawy-funkcjonowania-zwiazkow-wyznaniowych-w-polsce> [dostęp: 10.08.2024].
- Valentine S.R., *Islam and the Ahmadiyya Jamaat. History, belief, practice*, London 2008.
- Wydawnictwo Baha’i, <https://sites.google.com/view/wydawnictwobah/home> [dostęp: 30.07.2024].
- Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2006–2008, red. M. Chmielewski, Warszawa 2010.
- Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011, red. P. Ciecieląg, M. Haponiuk, Warszawa 2013.
- Zarzycki Z., *Tryby nabywania osobowości prawnej przez kościelne osoby prawne w Polsce* [w:] *Kościół i inne związki wyznaniowe w służbie dobru wspólnemu*, red. W. Uruszcak, K. Krzysztofek, M. Mięka, Kraków 2014, s. 71–89.

AKTY PRAWNE

- Rozporządzenie Rady (WE) Nr 2157/2001 z dnia 8 października 2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej, Dz. Urz. WE L. 294/2001.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 593 ze zm.
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 265 ze zm.
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 78 poz. 483 ze zm.
- Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 30 poz. 240 ze zm.

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 166 ze zm.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 2261 ze zm.

REJESTRY PUBLICZNE

- Cirta Halal* [hasło w:] Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej, ceidg.gov.pl [dostęp: 15.08.2024].
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000977589.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0001088871.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000031668.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000035672.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000038950.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000056029.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000124554.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000173206.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000177178.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000192711.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000210635.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000291230.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000292222.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000297337.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000321914.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000336045.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000368309.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000369881.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000385086.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000421045.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000422679.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000438268.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000554511.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000576754.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000631143.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000644845.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000666011.
- Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000666271.

Nie-wyznaniowe osoby prawne jako...

Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000679140.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000692815.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000703868.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000766826.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000767480.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000770261.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000783115.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000797178.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000801124.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000871089.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000877425.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000900027.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000905391.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000905819.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000918804.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000928784.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000952480.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000971752.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000973679.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000984009.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0000997601,
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0001036360.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0001064539
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0001087361.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0001090682.
 Krajowy Rejestr Sądowy, nr 0001116551.

INNE MATERIAŁY

Odpowiedź z dnia 13 sierpnia 2024 r. na prośbę autora o udzielenie informacji,
 udzielona przez Ewelinę Doroszkiewicz z Kancelarii Muftiego Rzeczypospolitej
 Polskiej Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej.
 Odpowiedź z dnia 15 sierpnia 2024 r. na prośbę autora o udzielenie informacji,
 udzielona przez Arka Miernika ze Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej.

STRESZCZENIE

Celem niniejszego artykułu jest ustalenie, czy i w jaki sposób muzułmanie w Polsce wykorzystują nie-wyznaniowe osoby prawne do realizacji kolektywnej wolności wyznania, a także ocena celowości, efektywności i form organizacyjnych tych sposobów. W pierwszej kolejności wskazuje się na możliwość realizacji kolektywnej wolności wyznania poza związkami wyznaniowymi oraz dokonuje się selekcji nadających się do tego osób prawnych. Następnie analizie zostaje poddana działalność muzułmańskich fundacji, stowarzyszeń, a także spółek kapitałowych. Muzułmanie bowiem chętnie i relatywnie często wykorzystują te narzędzia do realizacji wolności wyznania i pewnych wynikających z niej uprawnień szczegółowych.

Słowa kluczowe: fundacje, kolektywna wolność wyznania, muzułmanie, nie-wyznaniowe osoby prawne, spółki prawa handlowego, stowarzyszenia

SUMMARY

NON-DENOMINATIONAL LEGAL ENTITIES AS A TOOL FOR MUSLIMS TO REALISE THEIR COLLECTIVE FREEDOM OF RELIGION

The paper aims to specify whether and how Muslims in Poland use the non-church legal entities for exercising their collective freedom of religion as well as to assess usefulness, effectiveness, and organizational means of such a conduct. First, it points out the possibility of exercising of the collective freedom of religion outside the religious unions. The paper specifies the legal entities that are the most appropriate for achieving the goal. Then it analyses activity of the Muslim associations, companies, and foundations. Since, Muslims use them readily and quite often for exercising their collective freedom of religion as well as certain rights and needs resulting from it.

Keywords: foundations, collective freedom of religion, Muslims, non-church legal entities, commercial law companies, associations